

Persepsi Pelajar Terhadap Kesan Pembelajaran Kesusasteraan Melayu Secara Dalam Talian

Students' Perceptions Towards the Effects of Learning Malay Literature Online

Saravanan a/l P. Veeramuthu
saravanan@usm.my

Mohamad Luthfi Abdul Rahman
luthfi@usm.my

Jelani Harun
jelani@usm.my

Pusat Pengajian Ilmu Kemanusiaan, Universiti Sains Malaysia,
Gelugor, Pulau Pinang, Malaysia

Received: 23 March 2021; **Accepted:** 28 June 2021; **Published:** 29 June 2021

To cite this article (APA): P. Veeramuthu, S., Abdul Rahman, M. L., & Harun, J. (2021). Persepsi pelajar terhadap kesan pembelajaran Kesusasteraan Melayu secara dalam talian. *PENDETA: Journal of Malay Language, Education and Literature*, 12, 58-71. <https://doi.org/10.37134/pendeta.vol12.edisikhas.6.2021>

To link to this article: <https://doi.org/10.37134/pendeta.vol12.edisikhas.6.2021>

ABSTRAK

Kesan daripada pandemik COVID-19 turut terasa dalam dunia Pendidikan Tinggi Malaysia. Hal ini telah menyebabkan konvensi pengajaran bersemuka yang selama ini menjadi tradisi terpaksa diubah kepada pengajaran dan pembelajaran secara dalam talian. Artikel ini cuba merungkaikan dua objektif kajian, iaitu mengenal pasti persepsi pelajar tentang kelebihan dan kelemahan pembelajaran Kesusasteraan Melayu dalam talian serta mengenal pasti korelasi antara persepsi pelajar dengan kesan pembelajaran kesusasteraan Melayu dalam talian. Kajian kuantitatif secara tinjauan melalui soal selidik menggunakan sampel yang terdiri daripada pelajar prasiswazah yang mengikuti kursus kesusasteraan Melayu sebagai major mereka di salah sebuah universiti tempatan. Dapatan kajian ini menunjukkan bahawa berdasarkan persepsi pelajar, aspek kelebihan pembelajaran Kesusasteraan Melayu dalam talian mencapai min sebanyak 3.433 dengan sisihan piawai sebanyak 0.702 manakala min keseluruhan bagi kelemahan pembelajaran kesusasteraan Melayu dalam talian ialah sebanyak 3.988 dengan sisihan piawai 0.666. Kajian juga menunjukkan bahawa terdapat hubungan yang signifikan antara beberapa kesan dengan kelebihan pembelajaran dalam talian. Selain itu, tidak terdapat hubungan yang signifikan antara kelemahan pembelajaran Kesusasteraan Melayu melalui dalam talian terhadap kesan yang dialami oleh pelajar. Implikasi kajian ini mampu menimbulkan kesedaran dalam diri pensyarah untuk mempersiapkan diri mereka serta mengambil kira faktor capaian Internet, lokasi tempat tinggal, kesediaan pelajar dan kekangan yang dihadapi oleh pelajar.

Kata kunci: Persepsi pelajar, Pandemik COVID-19, Pembelajaran, Kesusasteraan Melayu, Pengajaran dalam talian

ABSTRACT

The COVID-19 pandemic has affected various sectors including the Malaysian institutions of higher education. The conventional face-to-face instruction had to be replaced with online teaching and learning. Thus, this article aims to address the following two research objectives. The first one is to identify students' perceptions towards the benefits and disadvantages of online learning for Malay Literature, and the second objective is to identify the correlation between students' perceptions and the effects of learning Malay Literature through online platforms. In this quantitative study, a survey was carried out using a questionnaire. The sample of the

study was composed of undergraduate students majoring in Malay Literature in a local university. The mean score for students' perceptions towards the benefits of online learning is 3.433 with a standard deviation of 0.702, whereas the mean score for students' perceptions towards the disadvantages of online learning is 3.988 with a standard deviation of 0.666. The findings from the study also indicate that there is a significant relationship between several effects of online learning and students' perceptions towards the benefits of online learning. Meanwhile, the study found no significant relationship between students' perceptions towards the disadvantages of online learning for Malay Literature and the effects experienced by students. The study has significant implications for raising awareness among lecturers to equip themselves sufficiently and to consider factors including Internet access, students' location of residence, students' readiness, and the constraints faced by the students.

Keywords: *students' perceptions, COVID-19 pandemic, teaching and learning, Malay Literature course, online teaching*

PENGENALAN

Penularan pandemik COVID-19 telah menjadi duri dalam daging kepada dunia pendidikan dan telah merintis jalan perpindahan secara besar-besaran kepada penggunaan kaedah pendidikan jarak jauh (Sun *et al.*, 2020). Keadaan ini dilihat oleh Goldschmidt *et. al.* (2020) telah membawa tsunami pembelajaran *online* ke seluruh dunia. Hal ini dikatakan demikian kerana walaupun bermula sebagai satu isu kesihatan, pandemik COVID 19 ini sememangnya telah memporak-perandakan landskap pengajaran dan pembelajaran di seluruh dunia. Impaknya aktiviti pengajaran dan pembelajaran (PdP) di kebanyakan institusi pendidikan terganggu dan tertangguh (Ierwan Ismail, 2020).

Di Malaysia pula, Kementerian Pengajian Tinggi (KPT) memilih untuk mengarahkan semua aktiviti PdP akan dikendalikan dalam talian sehingga Mac 2021 sebagai langkah berjaga-jaga. Langkah KPT ini telah memaksa pemegang taruhan di kebanyakan IPT di Malaysia berhijrah untuk mengendalikan aktiviti PdP yang dahulunya secara bersemuka kepada pengajaran dan pembelajaran dalam talian kecuali untuk kes-kes tertentu. Keadaan ini telah mengubah kaedah pengajaran yang selama ini dikendalikan secara bersemuka yakni satu tradisi yang diterima pakai dalam kebanyakan kursus walaupun ada ketikanya terdapat kursus-kursus yang dikendalikan secara dalam talian dari semasa ke semasa. Kuliah kini dilaksanakan dalam talian secara *Blended Learning* dan *e-learning*. *E-learning* merujuk kepada ekosistem pembelajaran berasaskan web yang menggabungkan beberapa pihak berkepentingan dengan teknologi dan proses (Cidral, *et.al*, 2018). Seiring dengan kepopularan dan perluasan akses kepada *World Wide Web* dan akses yang lebih besar kepada peranti untuk mengakses Internet, seperti telefon pintar, komputer riba, tablet, dan komputer, pembelajaran menggunakan amalan e-pembelajaran telah berkembang pesat di seluruh dunia.

PERNYATAAN MASALAH

Dalam situasi COVID-19, pembelajaran dalam talian menjadi kaedah penyampaian yang popular di institusi pengajian tinggi. Kaedah ini didapati menawarkan peluang untuk meneruskan pembelajaran dalam keadaan pandemik (Rios, 2019) tanpa sebarang gangguan. Heller (2015) menegaskan bahawa semasa menyediakan kursus dalam talian, adalah sangat penting untuk mengetahui persepsi pelajar mengenai pembelajaran dalam talian kerana kadar pencapaian kursus dalam talian dikatakan rendah. Hal ini boleh menyebabkan sesetengah pelajar lebih suka kaedah pembelajaran lain kerana mereka beranggapan kaedah lain lebih berkesan (Fryer, Bovee & Nakao 2014) berbanding pembelajaran dalam talian.

Antara faktor yang mempengaruhi pelajar sering memilih pembelajaran dalam talian ialah fleksibiliti dalam jadual pembelajaran dan faedah kos. Walau bagaimanapun sebilangan pelajar didapati tidak berpuas hati dan tidak selesa dengan persekitaran pembelajaran kerana pengajar dan

pelajar terpisah secara fizikal, komunikasinya *asynchronous* serta pembelajaran lebih terarah kepada kehendak diri sendiri (Bonk et.al., 2015 dan Kentnor, 2015).

Pelaksanaan aktiviti akademik dan bukan akademik dalam rangka pencegahan penyebaran COVID-19 di universiti turut terkesan. Perubahan dalam pelaksanaan pendekatan pembelajaran menggunakan talian ini perlu dikaji untuk melihat respons mahasiswa terutamanya bagaimana mereka menerima kaedah pembelajaran ini dan sama ada keperluan mereka mampu dipenuhi oleh pengajaran berasaskan teknologi ini. Namun demikian, pelajar turut menghadapi kesukaran melalui kaedah ini kerana pendekatan ini menuntut pelajar menghadiri kelas dalam talian (Rashid & Budur, 2020). Pelajar biasanya boleh mengendalikan apa jua aplikasi yang diberikan oleh pensyarah kepada mereka dalam PdP. Melalui aplikasi ini, pensyarah dapat memberi bimbingan dalam talian berdasarkan sukatan pelajaran walaupun mengalami kesukaran dari segi pengaksesan Internet. Salah satu isu yang diungkitkan ialah capaian Internet kerana implikasi kewangan yang ditimbulkan kerana bukan semua pelajar yang berkemampuan membeli peranti elektronik Internet (Mohan Rathakrishnan, 2020). Selain itu, pelajar menggunakan telefon bimbit sebagai alternatif dan terpaksa membeli data semasa mengakses Internet dan ini mengakibatkan berlaku pertambahan dalam perbelanjaan mereka, malahan, tempat tinggal mereka yang terletak di kawasan luar bandar turut menyulitkan pelajar menggunakan perkhidmatan Internet. Kekangan ini menghalang penyampaian proses PdP andragogi dan pedagogi.

Lewat beberapa dekad kebelakangan ini, tenaga pengajar di institusi pendidikan tinggi menghadapi tekanan daripada pelbagai pihak untuk mengintegrasikan teknologi ke dalam kursus yang ditawarkan (Stern, 2004). Namun demikian, ancaman COVID-19 telah menghadirkan beberapa cabaran unik dan baharu bagi institusi pengajian tinggi (Zimmerman, 2020). Semua pihak yang terlibat, iaitu pelajar, tenaga pengajar, dan staf dituntut untuk melakukan perkara-perkara luar biasa mengenai penyampaian dan pembelajaran kursus yang belum pernah dilihat dalam skala seumpama ini sebelumnya. Lantaran itu, kajian terhadap kesan perubahan kaedah pengajaran wajar ditinjau untuk membuat muhasabah demi memperkemaskan penyampaian dan pembelajaran semasa musim pandemik ini. Oleh hal yang demikian, persepsi pelajar menjadi petanda yang baik untuk menilai keberkesanan pengajaran dalam talian ini dan pihak pemegang taruhan mampu menambah baik program mereka berdasarkan pandangan pelajar ini.

Tambahan pula, arahan untuk berpindah kepada pengajaran dan pembelajaran secara dalam talian dapat memungkinkan fleksibiliti PdP berlaku tetapi momentum penghijrahan ke kaedah ini melalui arahan berlaku secara drastik dan mengejutkan serta tidak diduga (Hodges *et. al.*, 2020). Walaupun pihak universiti membantu tenaga pengajarnya untuk mempelajari dan melaksanakan pembelajaran dalam talian dengan sokongan kakitangan dan pasukan teknikal kampus, dalam keadaan sekarang, individu dan pasukan ini tidak akan dapat menawarkan tahap sokongan yang sama kepada semua tenaga akademik dalam ruang yang terbatas ini. Namun demikian, pada masa yang sama para pensyarah terpaksa berpindah kepada kaedah instruksional norma baharu ini kerana perlu mencari penyelesaian cepat dalam keadaan kurang ideal ini untuk memastikan jadual akademik tidak terjejas. Langkah tergesa-gesa untuk melaksanakan pengajaran dalam talian tidak memberi pensyarah, masa untuk membuat peralihan kepada pengajaran dalam talian secara terancang serta memanfaatkan sepenuhnya kemampuan dan kemungkinan kaedah pengajaran dalam talian ini dengan baik.

Feenberg (1998) menegaskan bahawa untuk memastikan pembelajaran dalam talian berkesan, pengajaran tersebut perlu dikendalikan oleh mereka yang berkelayakan sepenuhnya dan berminat untuk mengajar menggunakan persekitaran dalam talian. Bertitik tolak daripada situasi tersebut, makalah ini akan cuba merungkaikan dua permasalahan atau isu utama yang penting. Dua isu ini sangat penting untuk dihuraikan dan dirungkaikan demi melihat realiti sebenar suasana pembelajaran kursus kesusasteraan di Institusi Pendidikan Tinggi pada era COVID-19 ini dalam konteks persepsi pelajar.

TINJAUAN KAJIAN LEPAS

Dalam bahagian ini tinjau dipecahkan kepada beberapa bahagian. Beberapa kajian tentang pengajaran semasa pandemik COVID-19 dan menggunakan kaedah pengajaran dan pembelajaran atas talian akan ditinjau. Tumpuan perbincangan kepada dua aspek, iaitu satu yang dilakukan di luar negara dan satu lagi di Malaysia akan dikupas.

Di luar negara terdapat banyak kajian yang telah dilaksanakan berhubung dengan pengajaran atas talian. Umpamanya, kajian Kim (2020) yang bersifat kajian deskriptif tersebut meninjau cara pengendalian kursus pendidikan guru pendidikan awal pada musim COVID-19. Kajian tentang pengajaran kursus Kimia di universiti telah dilaksanakan oleh Lee (2020) di Korea dan Giri & Dutta (2020) di India merumuskan bahawa pengalaman tenaga pengajar masih terbatas dalam melaksanakan pengajaran dan pembelajaran (PdP) dalam platform talian.

Kajian Rapanta *et. al* (2020) pula mendapati reka bentuk aktiviti pembelajaran menuntut perubahan untuk memenuhi keperluan norma penilaian baharu pembelajaran pasca COVID-19. Kajian Verma *et. al.* (2020) mendapati responden pensyarah yang menjadi sampel berpendapat mereka tidak mesra dengan teknologi, mereka menguasai pengajaran interaktif, dan menghadapi gangguan teknikal dalam aktiviti mengendalikan aktiviti pengajaran mereka. Kajian Moralista dan Oducado (2020) pula mendapati walaupun pensyarah yang dikaji memiliki kecekapan teknologi tetapi menegaskan mereka tidak mempunyai latihan untuk mengendalikan pengajaran dalam talian serta perkhidmatan dan capaian Internet pula dikatakan tidak stabil. Kajian Herliandry (2020) pula merumuskan bahawa kaedah pembelajaran dalam talian merupakan penyelesaian yang berkesan semasa wabak COVID-19.

Kajian Sudrajat (2020) pula melihat kompetensi tenaga pengajar dalam pengendalian pembelajaran dalam talian semasa COVID-19, mendapati bahawa guru berjaya melaksanakan tugas mereka tetapi wujud kekurangan yang menuntut keperluan untuk memperkasakan kompetensi tenaga pengajar. Kajian Che Azizan & Mohamad (2020) pula meneroka pandangan guru terhadap pembelajaran semasa Pandemik COVID-19 yakni pembelajaran dalam talian melalui pendekatan Home Based menggunakan 351 responden guru di Zon Bangsar Pudu. Kajian ini menunjukkan bahawa majoriti guru memiliki pandangan yang positif terhadap pembelajaran dalam talian tetapi mengakui bahawa mereka juga menghadapi pelbagai cabaran untuk melaksanakan pembelajaran dalam talian.

Kajian tentang keberkesanan pembelajaran dalam talian telah dilaksanakan oleh Means, Bakia & Murphy (2014) dan mendapati bahawa pembelajaran dalam talian dipengaruhi oleh konteks pelaksanaan dan kemampuan pelajar yang berinteraksi dengan teknologi. Kajian Dabbagh (2007) telah mengenal pasti prasyarat untuk pelajar dalam talian yang berjaya mengikuti kaedah pembelajaran yakni memiliki kemahiran komunikasi dalam talian dan kemahiran kolaboratif, konsep sendiri akademik yang kukuh, menghargai peluang pembelajaran yang bergantung kepada teknologi dan memiliki kemahiran belajar sendiri. Di Malaysia pula Ehwan Ngadi (2020) menegaskan bahawa tiga implikasi utama COVID-19 yang dilihat menjadi cabaran besar kepada pendidik untuk mengendalikan pembelajaran dalam talian yakni kebolehcapaian Internet dan kestabilan platform pengajaran, pengurusan emosi serta pentaksiran secara holistik. Kajian Muhammad Faizal *et. al.* (2020) pula menegaskan bahawa pemboleh ubah intrinsik dan ekstrinsik perlu ditekankan terutama dalam konteks penggunaan teknologi.

Kajian Sun *et. al.* (2020) pula mendapati bahawa kebanyakan pelajar bersetuju wujud kesinambungan pendidikan, yang membawa tenaga positif kepada mereka semasa kelas dan hal ini membantu mereka memerangi tekanan mental pada masa kuarantin. Namun, pelajar berpendapat mereka kurang bersemangat, tidak mampu memberi fokus, tidak berdisiplin diri dan tumpuan mereka terganggu kerana kelajuan capaian Internet yang tidak stabil, persekitaran yang bising serta kekurangan peralatan atau infrastruktur pembelajaran.

Mohamad (2020) pula telah mengkaji keberkesanan aplikasi kuiz Quizizz sebagai medium E-penilaian kelas dalam talian semasa COVID-19 dan mendapati bahawa pelajar berupaya untuk lebih berfokus dan berdisiplin ketika menyelesaikan E-Penilaian, berbanding kaedah konvensional. Kajian kes Subri et. al. (2021) pula meninjau corak pengajaran Guru Cemerlang Bahasa Melayu yang berubah daripada kaedah secara bersemuka kepada pengajaran dalam talian semasa COVID 19. Kajian ini mendapati aktiviti pengajaran guru menjurus kepada pembentangan murid dan kuiz sebagai kaedah untuk memastikan murid mereka aktif semasa pembelajaran dalam talian. Kajian Chung, Subramaniam dan Christ (2020) pula telah meninjau kesediaan belajar pelajar dalam dua kursus pembelajaran dalam talian yang berbeza di Malaysia dan mendapati pelajar wanita didapati lebih bersedia daripada lelaki, pelajar ijazah lebih bersedia berbanding pelajar diploma sementara pelajar perempuan dan pelajar ijazah lebih berpuas hati dengan pembelajaran dalam talian dan mempunyai pengalaman belajar yang lebih baik berbanding pelajar lelaki dan diploma. Dapatan kajian ini juga merumuskan lebih daripada separuh responden menunjukkan bahawa jika diberi pilihan, mereka tidak mahu meneruskan pembelajaran dalam talian pada masa akan datang.

Dapat dirumuskan bahawa tinjauan literatur menunjukkan terdapat kajian umum tentang pengajaran semasa COVID 19, kajian yang berhubung dengan kesediaan tenaga pengajar untuk mengendalikan kelas dalam talian, kajian berhubung persepsi keberkesanan pengajaran dalam talian dan kesediaan pelajar mengikuti pembelajaran dalam talian. Jika ditinjau daripada kajian-kajian lalu yang dibincangkan di atas jelas wujud keperluan untuk meneliti semula pengenalan pengajaran dalam talian ini. Hal ini demikian kerana, kebanyakan pensyarah terpaksa menerima realiti keadaan norma baharu tanpa sebarang alternatif yang lain. Malahan perubahan secara drastik tanpa perancangan yang holistik menyebabkan mereka terdedah kepada pelbagai kekurangan. Hal ini perlu diteliti dengan segera supaya kualiti pendidikan tidak terjejas.

OBJEKTIF KAJIAN

Objektif khusus kajian ini adalah untuk:

1. Mengenal pasti persepsi pelajar tentang kelebihan dan kelemahan pembelajaran Kesusasteraan Melayu dalam talian
2. Mengenal pasti korelasi antara persepsi pelajar dengan kesan pembelajaran Kesusasteraan Melayu dalam talian.

RASIONAL KAJIAN

Ancaman COVID-19 telah menghadirkan beberapa cabaran unik bagi institusi pengajian tinggi. Semua pihak yang terlibat yakni pelajar, tenaga pengajar, dan staf dituntut untuk melakukan perubahan dalam kaedah penyampaian dan pembelajaran kursus mereka. Banyak kajian telah dilakukan untuk melihat kesan pandemik COVID-19 ini yang melibatkan pengajaran dan pembelajaran (PdP) di peringkat universiti. Namun demikian, kebanyakan kajian menjurus kepada kajian terhadap masalah yang dihadapi oleh pensyarah. Kajian ini dilakukan untuk melihat perubahan dalam pelaksanaan pendekatan pembelajaran menggunakan talian ini kerana kita perlu mengkaji respons mahasiswa terutamanya cara mereka menerima kaedah pembelajaran ini dan sama ada keperluan mereka mampu dipenuhi oleh pengajaran berasaskan teknologi ini dari kaca mata pelajar. Kajian ini berkeupayaan untuk membantu pensyarah memahami pendapat dan juga maklumat daripada persepsi pelajar untuk mengetahui kekangan yang dihadapi oleh pelajar. Hal ini akan memperbaiki perancangan dan penyampaian mereka untuk meningkatkan kelas Kesusasteraan Melayu dalam talian.

METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini merupakan kajian kuantitatif secara tinjauan menggunakan soal selidik dengan tujuan untuk mengenal pasti persepsi dan korelasi faktor-faktor yang mempengaruhi pembelajaran Kesusasteraan Melayu dalam talian. Dalam kajian ini, populasi terdiri daripada pelajar prasiswazah yang mengikuti kursus Kesusasteraan Melayu sebagai major mereka di salah sebuah universiti tempatan, yakni seramai 73 pelajar. Daripada jumlah populasi ini, pengkaji hanya menggunakan seramai 67 orang sahaja yang menjawab soal selidik sebagai sampel kajian. Para pelajar telah melibatkan diri dalam aktiviti-aktiviti yang diberikan untuk tempoh 14 minggu. Setelah mengikuti pengajaran dalam talian selama 14 minggu, borang soal selidik diedar kepada pelajar sebagai instrumen kajian. Instrumen kajian ini ialah soal selidik yang diadaptasi dan diubah suai daripada kajian Baczek *et. al.* (2020). Borang soal selidik yang dibina mengandungi dua bahagian, iaitu Bahagian A untuk mengetahui latar belakang demografi responden. Terdapat 8 item dalam bahagian ini. Bahagian B pula meninjau penerimaan pelajar terhadap pembelajaran dalam talian, yakni kelebihan pembelajaran dalam talian yakni 6 item 5 item tentang kelemahan pembelajaran dalam talian dalam talian serta 4 item pula meninjau persepsi umum pelajar mengikut skala *likert*. Skala *likert* terdiri daripada lima tahap, iaitu tahap 1 = Sangat tidak setuju, 2 = Tidak setuju, 3 = Tidak pasti, 4 = Setuju dan 5 = Sangat setuju.

Setelah menjalankan kajian rintis, nilai *Alpha Cronbach* yang diperoleh ialah 0.954. Hal ini bermakna item soal selidik ini mempunyai tahap kebolehpercayaan yang tinggi. Oleh hal yang demikian, soal selidik ini sesuai untuk diguna pakai bagi menjalankan kajian sebenar. Data soal selidik untuk kajian ini diproses dengan menggunakan 'Statistical Package for the Sosial Science' versi 22.0 (SPSS) dengan menggunakan analisis deskriptif. Statistik seperti kekerapan, peratus, min dan sisihan piawai digunakan dalam analisis deskriptif. Analisis deskriptif digunakan dalam kajian ini untuk menjelaskan persepsi dan korelasi faktor-faktor yang mempengaruhi pelajar dalam pembelajaran Kesusasteraan Melayu melalui talian.

DAPATAN KAJIAN

Bahagian ini adalah untuk menjawab kesemua objektif kajian melalui tinjauan soal selidik yang melibatkan 67 orang pelajar sebagai responden kajian daripada IPTA yang terpilih. Data telah dianalisis secara deskriptif dengan menggunakan kekerapan, peratus, min dan sisihan piawai.

Jadual 1: Demografi Responden Yang Terlibat Dalam Kajian

Maklumat Responden	Kekerapan/ Frekuensi	Peratusan (%)
Umur		
21 Tahun	4	6.0
22 Tahun	17	25.4
23 Tahun	20	29.9
24 Tahun	23	34.3
25 Tahun dan ke atas	3	4.5
Jantina		
Lelaki	13	19.4
Perempuan	54	80.6
Pengalaman pembelajaran dalam talian		
Ya	26	38.8
Tidak	41	61.2
Tahap penguasaan teknologi		
Sangat Mahir	5	7.5
Mahir	34	50.7
Sederhana	26	38.8
Tidak begitu mahir	2	3.0
Tahun pengajian		
Tahun 2	1	28.4

Tahun 3	26	38.8
Tahun 4	22	32.8
Tempat tinggal		
Kampus	6	9.0
Rumah Sewa dekat Kampus	2	3.0
Rumah sendiri	59	88.1
Kawasan tempat tinggal responden		
Kawasan Pedalaman	5	7.5
Pekan	34	50.7
Bandar	26	38.8
Akses Internet		
Laju	8	11.9
Sederhana	49	73.1
Bermasalah	10	14.9
Tiada liputan langsung	0	0

Dapatan kajian menunjukkan bahawa pelajar tahun 2 yang terlibat dalam kajian ini ialah seramai 19 orang (28 %), pelajar tahun 3 pula seramai 26 orang iaitu (38.4%) dan pelajar tahun 4 seramai 22 orang pelajar iaitu sebanyak 32.8%. Analisis maklumat demografi responden yang terlibat dalam kajian ini menunjukkan bahawa majoriti responden ialah mereka yang berumur 24 tahun. Terdapat seramai 23 orang responden iaitu sebanyak 34.3% responden yang berumur 24 tahun. Seterusnya, terdapat 20 orang responden (29.9%) yang berumur 23 tahun dan seramai 17 orang responden (25.4%) yang berumur 22 tahun. Responden yang berumur 21 tahun pula seramai 4 orang (6.0%) dan seramai 3 orang responden (4.5%) yang berumur 25 tahun ke atas. Seterusnya, apabila dilihat pada jantina responden, majoriti responden ialah golongan perempuan iaitu seramai 54 orang dengan 80.6 peratus, manakala, golongan lelaki hanya terdiri daripada seramai 13 orang dengan 19.4 peratus. Seramai 26 orang responden iaitu 38.8 peratus yang pernah melalui kelas atau pengajian melalui pembelajaran dalam talian. Selebihnya, seramai 41 orang responden iaitu sebanyak 61.2 peratus tidak pernah melalui pembelajaran dalam talian sebelum berlakunya pandemik COVID-19. Dari segi tahap penguasaan responden terhadap penguasaan teknologi maklumat dapatan menunjukkan bahawa majoriti responden, iaitu seramai 34 orang (50.7 %) berpendapat mereka mahir menggunakan teknologi maklumat, seramai 26 (38.8%) orang lagi menguasai teknologi pada tahap sederhana dan 2 (3.0%) orang responden tidak begitu mahir menggunakan teknologi maklumat. Hanya 5 (7.5%) orang responden yang menyatakan bahawa mereka sangat mahir menggunakan teknologi maklumat.

Hasil dapatan menunjukkan bahawa majoriti responden berada di rumah masing-masing semasa pandemik COVID-19 berlaku. Seramai 59 daripada 67 orang responden iaitu sebanyak 88.1 peratus berada di rumah mereka sendiri. Manakala, responden yang tinggal di kampus dan rumah sewa berdekatan kampus adalah seramai 6 (9.0%) dan 2 (3.0%) orang masing-masing, manakala dari sudut kawasan tempat tinggal responden, hanya 5 orang responden (7.5%) berasal dari kawasan pedalaman, majoriti responden iaitu seramai 34 orang responden, iaitu sebanyak 50.7 peratus tinggal di kawasan pekan dan seramai 26 orang responden (38.8%) tinggal di kawasan bandar.

Seramai 8 orang responden iaitu 11.9 peratus menyatakan bahawa liputan Internet di kawasan tempat tinggal masing-masing adalah laju, manakala seramai 49 orang responden (73.1%) iaitu golongan majoriti menyatakan bahawa akses Internet di tempat tinggal mereka adalah pada tahap sederhana dan seramai 10 (14.9%) orang responden menyatakan akses Internet di kawasan tempat tinggal mereka adalah bermasalah. Akhirnya, tiada responden yang menyatakan bahawa tiada liputan Internet di kawasan mereka.

PERSEPSI PELAJAR TENTANG PEMBELAJARAN KESUSASTERAAN MELAYU DALAM TALIAN

Dapatan menunjukkan bahawa terdapat enam item yang dianalisis di bawah aspek kelebihan pembelajaran Kesusasteraan Melayu dalam talian. Item yang mencapai min tertinggi ialah 'Boleh duduk di rumah sendiri' dengan mencapai min sebanyak 3.881 dan sisihan piawai 0.946. Seramai 53

orang responden menyatakan bahawa mereka setuju dan sangat setuju dengan pernyataan di atas. Manakala, hanya seramai lapan orang yang tidak setuju dan sangat tidak setuju. Item dengan min kedua tertinggi ialah 'Kemudahan untuk merakam kuliah' dengan min sebanyak 3.746 dengan sisihan piawai 1.035 yakni seramai 47 orang pelajar setuju dan sangat setuju terhadap pernyataan tersebut. Seterusnya, item yang mencapai min ketiga tertinggi ialah 'Boleh belajar ikut kadar masa sendiri' dengan min sebanyak 3.552 dengan sisihan piawai 0.989. Seramai 24 orang pelajar setuju dan 12 orang pelajar sangat setuju dengan pernyataan tersebut. Item seterusnya ialah 'Kelas bersifat interaktif' dengan min sebanyak 3.478 dengan sisihan piawai 0.766. Mereka yang setuju dengan pernyataan di atas ialah seramai 36 orang dan seramai 2 orang yang sangat setuju. Mereka yang sangat tidak setuju dan tidak setuju dengan 'Membolehkan saya mengakses kepada bahan dalam talian dengan lebih baik' ialah seramai 22 orang dan mereka yang setuju dan sangat setuju adalah seramai 27 orang, manakala seramai 20 orang pelajar tidak pasti. Item ini mencatatkan min sebanyak 3.090 dengan sisihan piawai 1.151. Item terakhir bagi kelebihan pembelajaran Kesusasteraan Melayu dalam talian ialah 'Persekitaran pembelajaran lebih selesa' dengan min sebanyak 2.851 dengan sisihan piawai 1.077. Bilangan pelajar yang sangat tidak setuju dan tidak setuju dengan item ini adalah seramai 27 orang iaitu melebihi mereka yang setuju dan sangat setuju iaitu seramai 21 orang pelajar. Secara keseluruhannya pula, aspek kelebihan pembelajaran Kesusasteraan Melayu dalam talian mencapai min sebanyak 3.433; S. P= 0.702. Lihat jadual di bawah:-

Jadual 2: Menunjukkan Persepsi Pelajar Tentang Kelebihan Pembelajaran Dalam Talian

Bil	Item	Frekuensi					Min	s.p
		STS	TS	TP	S	SS		
1	Mengurangkan interaksi dengan pensyarah	1	7	9	37	13	3.806	0.925
2	Mewujudkan masalah teknikal yang mengganggu kelas	2	1	3	23	38	4.403	0.889
3	Pembelajaran dalam talian menyebabkan kurangnya disiplin diri saya	2	5	11	33	16	3.836	0.979
4	Persekitaran pembelajaran di rumah kurang memberangsangkan.	2	4	11	32	18	3.900	0.971
5	Menimbulkan pengasingan sosial kepada saya sebagai pelajar	1	3	12	30	21	4.000	0.905
	Keseluruhan	8	20	46	155	106	3.988	0.666

Jadual 3: Menunjukkan Persepsi Pelajar Tentang Kelemahan Pembelajaran Dalam Talian

Bil	Item	Frekuensi					Min	s.p
		STS	TS	TP	S	SS		
1	Kelas bersifat interaktif	1	6	22	36	2	3.478	0.766
2	Kemudahan untuk merakam kuliah.	2	8	10	32	15	3.746	1.035
3	Boleh belajar ikut kadar masa sendiri.	1	9	21	24	12	3.552	0.989
4	Persekitaran pembelajaran lebih selesa.	7	20	19	18	3	2.851	1.077
5	Boleh duduk di rumah sendiri.	1	7	7	36	16	3.881	0.946
6	Membolehkan saya mengakses kepada bahan dalam talian dengan lebih baik.	6	16	18	20	7	3.090	1.151
	Keseluruhan	18	66	97	166	55	3.433	0.702

Dapatan ini menunjukkan kelemahan pembelajaran Kesusasteraan Melayu dalam talian. Min keseluruhan bagi kelemahan pembelajaran Kesusasteraan Melayu dalam talian ialah min sebanyak 3.988 dengan sisihan piawai 0.666. 'Mewujudkan masalah teknikal yang mengganggu kelas' merupakan item yang mencapai min tertinggi iaitu min sebanyak 4.403 dengan sisihan piawai 0.889. Seramai 61 orang responden menyatakan bahawa mereka setuju dan sangat setuju dengan item ini dan hanya terdapat 3 orang responden yang tidak setuju dan sangat tidak setuju dengan pernyataan tersebut. Item yang mencapai min kedua tertinggi ialah 'Menimbulkan pengasingan sosial kepada saya

sebagai pelajar' dengan min sebanyak 4.000 dengan sisihan piawai 0.905. Seramai 51 daripada 67 orang pelajar setuju dan sangat setuju dengan pernyataan ini. Seterusnya, item dengan min ketiga tertinggi ialah 'Persekitaran pembelajaran di rumah kurang memberangsangkan'. Item ini disokong oleh seramai 50 orang pelajar dan mencapai min sebanyak 3.900 dengan sisihan piawai 0.971. Item dengan min pada tahap keempat dan kelima ialah 'Pembelajaran dalam talian menyebabkan kurangnya disiplin diri saya' dan 'Mengurangkan interaksi dengan pensyarah' dengan masing-masing mencapai min sebanyak 3.836 dengan sisihan piawai 0.979 dan (3.806 dengan sisihan piawai 0.925.

KORELASI ANTARA PERSEPSI PELAJAR DENGAN KESAN PEMBELAJARAN KESUSASTERAAN MELAYU DALAM TALIAN

Dalam bahagian ini, data secara ringkas membincangkan tentang korelasi antara persepsi pelajar dengan kesan pembelajaran Kesusasteraan Melayu dalam talian.

Jadual 4: Menunjukkan Korelasi Kelebihan Dengan Kesan Pembelajaran Kesusasteraan Melayu Dalam Talian

		Kelebihan pembelajaran dalam talian	Pengetahuan melalui pembelajaran dalam talian	Pengetahuan melalui pembelajaran tradisional	Penglibatan pelajar dalam pembelajaran dalam talian	Perasaan apabila menggunakan pembelajaran dalam talian
Kelebihan pembelajaran dalam talian	Pearson Correlation	1	.456**	.464**	-.145	.493**
	Sig. (2-tailed)		.000	.000	.242	.000
	N	67	67	67	67	67
Pengetahuan melalui pembelajaran dalam talian	Pearson Correlation	.456**	1	.738**	-.138	.607**
	Sig. (2-tailed)	.000		.000	.264	.000
	N	67	67	67	67	67
Pengetahuan melalui pembelajaran tradisional	Pearson Correlation	.464**	.738**	1	-.085	.549**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000		.496	.000
	N	67	67	67	67	67
Penglibatan pelajar dalam pembelajaran dalam talian	Pearson Correlation	-.145	-.138	-.085	1	-.301*
	Sig. (2-tailed)	.242	.264	.496		.013
	N	67	67	67	67	67
Perasaan apabila menggunakan pembelajaran dalam talian	Pearson Correlation	.493**	.607**	.549**	-.301*	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.013	
	N	67	67	67	67	67

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Jadual 4 menunjukkan dapatan analisis korelasi Pearson yang mengkaji jika terdapat hubungan antara persepsi kelebihan melaksanakan kelas melalui pembelajaran dalam talian dengan kesan-kesan pembelajaran dalam talian yang dinilai oleh pelajar. Kesan pertama yang ingin dianalisis ialah 'Pembelajaran dalam talian membantu saya dari segi peningkatan ilmu pengetahuan' yang menjelaskan bahawa pembelajaran dalam talian membantu untuk meningkatkan pengetahuan pelajar. Kesan ini mencapai nilai Sig (2-tailed) adalah rendah daripada 0.01, iaitu 0.000. Hal ini telah membuktikan bahawa terdapat hubungan yang signifikan antara kesan ini dengan kelebihan pembelajaran dalam talian. Nilai $r = 0.456$ menunjukkan korelasi sederhana yang tinggi antara kedua-dua pemboleh ubah yang dikaji.

Kesan kedua iaitu 'Pada pendapat saya pembelajaran bersemuka secara tradisional lebih berkesan dari segi peningkatan pengetahuan' pula menekankan bahawa pembelajaran secara tradisional adalah lebih baik berbanding pembelajaran dalam talian. Kesan ini mencapai nilai Sig (2-tailed) adalah rendah daripada 0.01 iaitu 0.000. Hal ini telah membuktikan bahawa terdapat hubungan yang signifikan antara kesan kedua dengan kelebihan pembelajaran dalam talian. Nilai $r = 0.464$ menunjukkan korelasi positif yang sederhana antara kedua-dua pemboleh ubah yang dikaji. Kesan ketiga yang diuji ialah 'Pada penilaian anda penglibatan anda dalam aktiviti pembelajaran dalam talian .....'. Bagi kesan ini, pelajar telah mengemukakan tahap penglibatan mereka dalam pembelajaran dalam talian. Persepsi ini mencapai nilai Sig (2-tailed) adalah tinggi daripada 0.01, iaitu 0.242. Hal ini telah membuktikan bahawa tidak terdapat hubungan yang signifikan antara penglibatan pelajar dalam dengan kelebihan pembelajaran dalam talian.

Item kesan terakhir ialah 'Pilih kenyataan yang menggambarkan perasaan anda menikmati kelas pembelajaran dalam talian semasa wabak COVID-19. Dapatan korelasi menunjukkan bahawa kesan ini mencapai nilai Sig (2-tailed) adalah rendah daripada 0.01 iaitu 0.000. Hal ini telah membuktikan bahawa terdapat hubungan yang signifikan antara perasaan pelajar apabila melibatkan diri dalam pembelajaran dalam talian dengan kelebihan pembelajaran dalam talian. Nilai $r = 0.493$ menunjukkan korelasi positif yang sederhana antara kedua-dua pemboleh ubah yang dikaji.

Secara keseluruhannya, dapatan menunjukkan bahawa terdapat hubungan yang signifikan antara kesan pertama, kedua dan keempat dengan kelebihan pembelajaran dalam talian tetapi tiada hubungan yang signifikan antara kesan ketiga iaitu penglibatan pelajar dalam pembelajaran dalam talian dengan kelebihan pembelajaran dalam talian.

Jadual 5: Menunjukkan Korelasi Kelemahan Dengan Kesan Pembelajaran Kesusasteraan Melayu Dalam Talian

		Kelemahan pembelajaran dalam talian	Pengetahuan melalui pembelajaran dalam talian	Pengetahuan melalui pembelajaran tradisional	Penglibatan pelajar dalam pembelajaran dalam talian	Perasaan apabila menggunakan pembelajaran dalam talian
Kelemahan pembelajaran dalam talian	Pearson Correlation	1	-.218	.237	-.278*	-.258*
	Sig. (2-tailed)		.076	.054	.023	.035
	N	67	67	67	67	67
Pengetahuan melalui pembelajaran dalam talian	Pearson Correlation	-.218	1	-.138	.738**	.607**
	Sig. (2-tailed)	.076		.264	.000	.000
	N	67	67	67	67	67
Pengetahuan melalui	Pearson	.237	-.138	1	-.085	-.301*

pembelajaran tradisional	Correlation	.054	.264		.496	.013
	Sig. (2-tailed)	67	67	67	67	67
	N					
Penglibatan pelajar dalam pembelajaran dalam talian	Pearson Correlation	-.278*	.738**	-.085	1	.549**
	Sig. (2-tailed)	.023	.000	.496		.000
	N	67	67	67	67	67
Perasaan apabila menggunakan pembelajaran dalam talian	Pearson Correlation	-.258*	.607**	-.301*	.549**	1
	Sig. (2-tailed)	.035	.000	.013	.000	
	N	67	67	67	67	67

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Jadual 5 pula menunjukkan dapatan analisis korelasi Pearson yang menganalisis hubungan antara kesan mengikuti kelas melalui pembelajaran dalam talian terhadap kelemahan pembelajaran dalam talian. Kesan pertama yang ingin dianalisis ialah ‘Pembelajaran dalam talian membantu saya dari segi peningkatan ilmu pengetahuan’ yang menjelaskan bahawa pembelajaran dalam talian membantu untuk meningkatkan pengetahuan pelajar. Persepsi ini mencapai nilai Sig (2-tailed) adalah lebih daripada 0.01 iaitu 0.076. Hal ini telah membuktikan bahawa tidak terdapat hubungan yang signifikan antara kesan ini dengan kelemahan pembelajaran dalam talian. Nilai $r = -0.218$ menunjukkan korelasi negatif antara kedua-dua pemboleh ubah yang dikaji.

Kesan kedua iaitu ‘Pada pendapat saya pembelajaran bersemuka secara tradisional lebih berkesan dari segi peningkatan pengetahuan’ pula menekankan bahawa pembelajaran secara tradisional adalah lebih baik berbanding pembelajaran dalam talian. Kesan ini mencapai nilai Sig (2-tailed) adalah lebih daripada 0.01 iaitu 0.054. Hal ini telah membuktikan bahawa tidak terdapat hubungan yang signifikan antara persepsi kedua dengan kelebihan pembelajaran dalam talian. Kesan ketiga yang diuji ialah ‘Pada penilaian anda penglibatan anda dalam aktiviti pembelajaran dalam talian...’ Bagi kesan ini, pelajar telah mengemukakan tahap penglibatan mereka dalam pembelajaran dalam talian. Persepsi ini mencapai nilai Sig (2-tailed) adalah tinggi daripada 0.01, iaitu 0.023. Hal ini juga telah membuktikan bahawa tidak terdapat hubungan yang signifikan antara penglibatan pelajar dalam pembelajaran dalam talian dengan kelebihan pembelajaran dalam talian.

Item kesan terakhir ialah ‘Pilih kenyataan yang menggambarkan perasaan anda menikmati kelas pembelajaran dalam talian semasa wabak COVID-19. Dapatan korelasi menunjukkan bahawa persepsi ini mencapai nilai Sig (2-tailed) adalah lebih daripada 0.01, iaitu 0.035. Hal ini juga telah membuktikan bahawa tidak terdapat hubungan yang signifikan antara perasaan pelajar apabila melibatkan diri dalam pembelajaran dalam talian dengan kelebihan pembelajaran dalam talian. Secara keseluruhannya, dapatan menunjukkan bahawa tidak terdapat hubungan yang signifikan antara kelemahan pembelajaran Kesusasteraan Melayu melalui dalam talian terhadap kesan yang dialami oleh pelajar.

Hasil kajian menunjukkan bahawa pembelajaran Kesusasteraan Melayu secara atas talian mempunyai kelebihan dan juga kelemahan tersendiri. Apabila dilihat pada kelebihan pembelajaran dalam talian, para responden menyatakan bahawa pembelajaran dalam talian membolehkan mereka belajar dari rumah mereka sendiri mengikut kesesuaian masa masing-masing. Hal ini selaras dengan pernyataan yang dinyatakan oleh Jigí Zounek dan Petr Sudicky (2013,) iaitu pembelajaran yang disempurnakan oleh teknologi dalam talian mengikuti prinsip "di mana sahaja" dan "bila-bila masa".

Personalisasi dan fleksibiliti adalah kata kunci utama apabila kita memikirkan pembelajaran berasaskan dalam talian. Pelajar dapat memilih waktu untuk menghadiri kelas tertentu, dan biasanya dapat mengaturkan jadual pembelajaran mereka secara tersendiri dengan membahagikan masa untuk masalah pekerjaan dan keluarga dan lain-lain.

Selain itu, responden juga mengaku bahawa mereka boleh mengakses sumber pembelajaran dengan lebih baik. Subhashni Appanna (2008) pula menjelaskan bahawa dengan menggunakan teknologi dalam talian, pelajar dan guru dapat memanfaatkan peluang untuk berkongsi maklumat dan berkolaborasi dengan mudah dalam pelbagai topik dan projek. Manijeh Sadeghi (2019) menyatakan bahawa dengan menggunakan alat yang cukup mudah, pelajar dapat terlibat dalam penilaian berdasarkan rakan sebaya dan dapat menerima maklum balas langsung terhadap pendapat dan penyelesaian mereka.

Manakala apabila dilihat dari segi kelemahan pula, didapati bahawa ia mengurangkan interaksi antara pensyarah dengan pelajar serta bergantung sepenuhnya kepada perkakas teknologi masing-masing. Hal ini telah menjadi kelemahan yang ditekankan oleh para responden. Brown (2017) telah menyatakan bahawa pelaksanaan kelas secara atas talian telah menyebabkan sama sekali tidak ada hubungan fizikal antara pelajar dan tenaga pengajar kerana arahan disampaikan melalui internet. Maka, ketergantungan berlebihan terhadap teknologi adalah kelemahan utama pembelajaran jarak jauh. Sekiranya terdapat kerosakan perisian atau perkakasan, sesi kelas akan datang terhenti, sesuatu yang boleh mengganggu proses pembelajaran. Lebih-lebih lagi, sifat teknologi yang rumit yang digunakan dalam pembelajaran jarak jauh hanya menghadkan pendidikan dalam talian kepada pelajar yang mahir dalam bidang komputer dan teknologi.

RUMUSAN

Dapatan kajian ini memaparkan satu dapatan awal yang penting dan boleh dipercayai tentang persepsi pelajar kesusasteraan berhubung dengan pengalaman pembelajaran dalam talian. Namun demikian, kajian ini dibatasi oleh sampelnya yang hanya meninjau pelajar kesusasteraan yang mengambil mata pelajaran Kesusasteraan sebagai major mereka sahaja di sebuah universiti dan berfokus kepada penerapan pembelajaran serta pengajaran dalam talian. Di samping itu, perlu ditegaskan bahawa kajian semasa ini mengambil kira persepsi pelajar mengenai penggal ini sahaja. Selain itu, kajian ini tidak mengambil kira persepsi pelajar sebelum berlakunya wabak COVID-19. Lantaran itu satu kajian yang lebih menyeluruh perlu dilakukan kerana kajian jangka panjang mampu memberikan data yang lebih jelas. Malahan aspek lain seperti perubahan tingkah laku pembelajaran dan pandangan tenaga pengajar boleh memberi pemahaman yang lebih mendalam tentang kesan perubahan pembelajaran dalam talian ini.

Secara ringkasnya, melalui dapatan kajian yang diperolehi, dapat dirumuskan bahawa penerimaan pelajar terhadap pembelajaran dalam talian dipengaruhi oleh faktor kemahiran dan kualiti capaian Internet. Dapatan ini memberi implikasi kepada pelbagai pihak berkepentingan yang terlibat dalam mengendalikan pengajaran dalam talian terutamanya semasa COVID-19 ini. Kajian ini mampu menimbulkan kesedaran dalam diri pensyarah untuk mempersiapkan diri mereka serta mengambil kira faktor capaian Internet, kesediaan pelajar dan kekangan yang dihadapi oleh pelajar. Pihak pemegang taruhan dan Kementerian Pendidikan Tinggi (KPT) perlu mengambil kira masalah dan faktor tempat tinggal pelajar dan mengambil langkah yang efektif untuk membantu pelajar yang bermasalah ini.

RUJUKAN

- Alberto, O. M, Susana, L., Hedy, A. & Cristián, C. (2017). Face-to-Face vs On-line: An analysis of Profile, Learning, Performance and Satisfaction among Post Graduate Students. *Universal Journal of Educational Research*, 5(10): 1701-1706.
- Appanna, Subhashni. (2008). A Review of Benefits and Limitations of Online Learning in the Context of the Student, the Instructor and the Tenured Faculty. *International Journal on E-Learning*. 7(1), 5-22.
- Baczek M, Zaganczyk-Baczek M, Szpringer M, Jaroszynski A, Wozakowska-Kaplon B. (2020). Students' perception of online learning during the COVID-19 pandemic: a survey study of Polish medical students. *Research Square*:1–14. doi: 10.21203/rs.3.rs-41178/v1.
- Bonk, C. J., Mimi Miyong, L., Xiaojing, K., Shuya, X., & Feng-Ru, S. (2015). Understanding the self-directed online learning preferences, goals, achievements, and challenges of MIT Open Course Ware subscribers. *Journal of Educational Technology & Society*, 18(2), 349–368
- Brown, C. (2017). Advantages and disadvantages of distance learning. Retrieved from <https://www.eztalks.com/elearning/advantages-and-disadvantages-of-distance-learning.html>
- Charlotte, N. (2002). Learning Style and Effectiveness of Online and Face-to-Face Instruction. *American Journal of Distance Education*, 16: 99-113.
- Che Azizan, S. N., & Mohamad Nasri, N. (2020). Pandangan guru terhadap pembelajaran dalam talian melalui pendekatan Home Based Learning (HBL) semasa tempoh Pandemik COVID-19. *PENDETA: Journal of Malay Language, Education and Literature*, 11, 46-57. <https://doi.org/10.37134/pendeta.vol11.edisikhas.4.2020>
- Chung, E, Subramaniam, Geetha, & Christ Dass, Laura. (2020). Online learning readiness among university students in Malaysia amidst COVID-19. *Asian Journal of University Education*, 16(2). 45-58. Available at: <<http://myjms.mohe.gov.my/index.php/AJUE/article/view/10294>>. Date accessed: 22 Jan. 2021.
- Cidral, W. A., Oliveira, T., Felice, M. Di, & Aparicio, M. (2018). E-learning success determinants: Brazilian empirical study. *Computers & Education*, 122, 273–290. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2017.12.001>.
- Dabbagh, N. (2007). The online learner: Characteristics and pedagogical implications. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 7(3), pp. 217–226.
- Ehwan Ngadi (2020). COVID-19: Implikasi Pengajaran dan Pembelajaran Atas Talian. Risalah USIM. Diakses pada 18 Disember daripada <https://www.usim.edu.my/news/in-our-words/covid19-implikasi-pengajaran-dan-pembelajaran-atas-talian/>
- Feenberg, A. (1998). "The Written World: On the Theory and Practice of Computer Conferencing." In Mason, R. and Kaye A. (Eds), *Mindweave: Communication, Computers, and Distance Education*. Oxford: Permagon Press. (Excerpted at www.emoderators.com/moderators/feenberg.html)
- Fryer, L.K.; Bovee, H.N. and Nakao, K. (2014). E-learning: Reasons students in language learning courses don't want to. *Computers & Education*, 74, 26-36.
- Giri, S., & Dutta, P. (2020). Identifying Challenges and Opportunities in Teaching Chemistry Online in India amid COVID-19. *Journal of Chemical Education*. <https://doi.org/10.1021/acs.jchemed.0c00720>. Accessed 27 January 2021.
- Goldschmidt, K., & Msn, P. D. (2020). The COVID-19 pandemic: Technology use to support the wellbeing of children. *Journal of Pediatric Nursing*, xxxx, 3–5.
- Hodges, C., Moore, S., Locke, B., Trust, T., & Bond, A. (2020). The difference between emergency remote teaching and online learning. *Educause Review*, 27 March. <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>. Accessed 27 January 2021.
- Ierwan Ismail (November 12, 2020) Norma Baharu Dalam Pendidikan, Cabaran Buat Pendidik MARA. eWARTA MARA di capai pada 29 Nov 2020 daripada <https://ewarta.mara.gov.my/2020/11/12/norma-baharu-dalam-pendidikan-cabaran-buat-pendidik-mara/>
- Jigí Zounek & Petr Sudicky. (2013). Heads in the Cloud: Pros and Cons of Online Learning. INTERNATIONAL CONFERENCE DisCo 2013: New technologies and media literacy education At: Prague.
- Kim, J. (2020). Learning and teaching online during COVID-19: Experiences of student teachers in an early childhood education practicum. *International Journal of Early Childhood*, 52(2), 145-158.
- Lee, M. W. (2020). Online Teaching of chemistry during the period of COVID-19: Experience at a National University in Korea. *Journal of Chemical Education*, 97(9), 2834-2838.
- Manijeh Sadeghi. (2019). A shift from classroom to distance learning: Advantages and Limitation. *International Journal of Research in English Education*, 4(1): 80-88.
- Means, B., Bakia M., and Murphy R. (2014), *Learning Online: What Research Tells Us about Whether, When and How*. New York: Routledge.

- Mohamad, A. M. (2020). Quizizz sebagai E-Penilaian norma baharu terhadap Penutur Antarabangsa dalam kursus Bahasa Melayu. *PENDETA: Journal of Malay Language, Education and Literature*, 11, 80-92. <https://doi.org/10.37134/pendeta.vol11.edisikhas.6.2020>
- Mohan Rathakrishnan (14 Julai 2020). COVID-19 ubah pengajaran dan pembelajaran dari rumah. Berita Harian Online diakses daripada <https://www.bharian.com.my/rencana/komentar/2020/07/710464/COVID-19-ubah-pengajaran-dan-pembelajaran-dari-rumah>. Akses pada 15 Disember 2020.
- Moralista, R.B., & Oducado, R.M.F. (2020). Faculty perception toward online education in a state college in the Philippines during the coronavirus disease 19 (COVID-19) pandemic. *Universal Journal of Educational Research*, 8(10), 4736 - 4742. DOI: 10.13189/ujer.2020.081044.
- Muhammad Faizal Samat, Nur Amalina Awang, Siti Nor Adawiah Hussin, Farahiyah Akmal Mat Nawi. (2020). Online Distance Learning Amidst COVID-19 Pandemic Among University Students: A Practicality of Partial Least Squares Structural Equation Modelling Approach. *Asian Journal of University Education*, 16(3). 220-233. DOI: <http://doi.org/10.24191/ajue.v16i3.9787>
- Mustafa, A. S., & Yaakub, R. (2021). An Experimental approach by using whatsapp for teaching and learning of Bahasa Malaysia to International students at Engineering Campus, Universiti Sains Malaysia (USM) Due to Pandemic of COVID-19. *PENDETA: Journal of Malay Language, Education and Literature*, 12, 1-9. <https://doi.org/10.37134/pendeta.vol12.edisikhas.1.2020>
- Rapanta, C., Botturi, L., Goodyear, P., Guàrdia, L., & Koole, M. (2020). Online university teaching during and after the COVID-19 crisis: Refocusing teacher presence and learning activity. *Postdigital Science and Education*, 2(3), 923-945.
- Rashid, C. A., Salih, H. A., & Budur, T. (2020). The role of online teaching tools on the perception of the students during the lockdown of COVID-19. *International Journal of Social Sciences & Educational Studies*, 7(3), 178.
- Rios, T. (2019). The Relationship between Students' Personalities and their perception of online course experiences. *Journal of Educators Online*, 16(1), 1-11.
- Stern, B. S. (2004). A comparison of online and face-to-face instruction in an undergraduate foundations of American education course. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 4(2), 196-213.
- Subri, M. R., Yaakub, R., & Boheran Nudin, A. (2021). Pelaksanaan Pengajaran Guru Cemerlang dalam Mata Pelajaran Bahasa Melayu ketika pandemik COVID-19: Satu kajian kes. *PENDETA: Journal of Malay Language, Education and Literature*, 12, 21-32. <https://doi.org/10.37134/pendeta.vol12.edisikhas.3.2021>
- Sudrajat, J. 2020. Kompetensi guru di masa pandemik COVID-19. *Jurnal Ilmiah, Universita Semarang*. Vol. 13 No. 1. Hlm.100-110.
- Suliman, M. S., Hiroyuki, Y., Ab. Jabar, N., Xuan, L. Y., & Mat Daud, M. S. (2021). Impak pandemik COVID-19 terhadap bidang bahasa, sastera dan budaya di Malaysia. *PENDETA: Journal of Malay Language, Education and Literature*, 12, 10-20. <https://doi.org/10.37134/pendeta.vol12.edisikhas.2.2021>
- Sumantyo, F. D. S. (2020). Pendidikan tinggi di masa dan pasca COVID-19. *Jurnal Kajian Ilmiah*, 1(1), 81 - 92. <https://doi.org/10.31599/jki.v1i1.266>
- Sun, L., Tang, Y., & Zuo, W. (2020). Coronavirus pushes education online. Nature Mat Herliandry, L. D., Nurhasanah, N., Suban, M. E., & Kuswanto, H. (2020). Pembelajaran Pada Masa Pandemi COVID-19. *JTP - Jurnal Teknologi Pendidikan*, 22(1), 65-70. <https://doi.org/10.21009/jtp.v22i1.15286erials,20200205>. <https://doi.org/10.1038/s41563-020-0678-8>
- Verma, A., Verma, S., Garg, P., & Godara, R. (2020). Online teaching during COVID-19: perception of medical undergraduate students. *Indian Journal of Surgery*, 82(3), 299-300.
- Zimmerman J, "Coronavirus and the Great Online-Learning Experiment," *Chronicle of Higher Education*, March 10, 2020. <https://www.chronicle.com/article/coronavirus-and-the-great-online-learning-experiment/>